

doctrina Caius Princeps curiosae cujusdam difficultatis solutionem invenit, quemadmodum refert Plinius, lib. XXXI, cap. 1, mira de echeide pisce memoratur, qui a navigiis remorandis vulgo *remora* nuncupatur: «Roant, inquit, venti licet et seriant procelle, imperat furori, viresque tantas compressit, et cogit stare navigia,» etc. Ille igitur pisciculus limaci non absimilis, cum Cui Principis ab Astura Antium remigantis inquirerem solam, ceteris prosperum cursum tenentibus, subito in medio mari ad instar arboris firmiter radicate immobilis siseret, exilerunt protinus qui eum quererent, et more hujus causam investigarent; invenerunt autem adhaerentem gubernaculo, ostenderuntque Caio indignanti hoc fuisse quod se revocaret, quadringentorumque remigum unanimum conatum frustrare. Miranti autem et causam seiscitanti, cur pisciculus ille navi forinsecus adhaerens eam tenuisset, nec idem polleret in navigium receptus, prudenter omnino sciteque responsum est, hoc ex eo provenire, quod in mari positus in loco suo naturali existeret, a quo vim omnem et retinendi facultatem acciperet, quam ex aquis extractus illico perderet sic, ut penitus extra illas nil valeret (1). Cum itaque loci proprietates ac constitutio in rebus aliis tantum valeat, tum vel maxime in bello ad victoriam obtinendam plurimum conferat. Quare vir sanctus cum diabolo, hoste versutissimo nequissimoque praelium initurus, locum sibi maxime opportunum, utpote mortali nature proprium ac naturalum, delegit, sterquilinum scilicet sepulchre omni spurcicia refertum. Sepulchra enim tunc temporis extra civitatem in loco quodam suburbano non procul a portis remoto exstrebant, ut S. Chrysostomus, hom. 2 *De Spiritu Sancto*, testatur; illa vero unum et tribus continebant, scilicet cinerem, pulverem aut putredinem. Ac cinerem quidem plerumque continebant sepulchra regum ac potentum, quorum corpora cremabantur, et in cinerem redacta urnae imponebantur, ac sepulchro condebantur. Pulverem vero tenebant antiquiora vulgarium ac plebeiorem hominum sepulchra, quorum corpora jam a terra erant consumpta et in pulverem conversa. Putredinem vero ac foetorem atque immunditiam omni stercore foetidorem exhalabant illa sepulchra, in qua recens defunctorum cadavera erant illata. Haec itaque simul omnia S. Job in unum colligens, ad locum istiusmodi extra civitatem se contulit, in quo erat cinis et pulvis, ac foetidissimum sterquilinum demortuorum sordibus exspureatum, quod sepulchralia omnis generis excrementa continebat. In eo autem sedit,

(1) Minime opus est a nobis animadverti, hanc de pisce *remora*, apud veteres receptam opinionem, jam dudum, Xenocritus in melius progredientibus, omnino excidisse. Ceterum, non scriptori sacro, sed tantum ejus interpreti tribuendum, quod dicta opinio aliqua probatione videatur hic insignita.

qua non transcursum aut per transannam obiter sepulchra vicina inspicere, sed constanter, quiete ac perseveranter eorumdem contemplationi inhærere, et tanquam loco mortalibus maxime proprio et connaturali commorari voluit. Non fecit sane ceterorum more hominum, qui, dum sterquilinum aliquod fetidum pertinens, gressum accelerant, nares obturant, oculos avertunt; sed patulis sensuum ostiis et animae potentis, omnia quae in sepulchris sunt attenta vivacique mentis consideratione lustrabat, et singula minutim expendebat, secum cogitans quales modo essent antiqui illi principes, quos olim opibus florentes atque orbi dominantibus partim ex historiis noverat, partim ipse viderat, et jam opibus regnisque spoliatos, ab amicis derelictos, ab haereditibus expulsos, in cineres redactos et brevissima urna conclusos conspicebat. Considerans itidem se paulo post ad similem quoque statum ac locum redigendum, facile omnia contemebat, et e sepulchro, tanquam spiritali quodam armamentario ac vere sapientia promptuario, acutissimas vive considerationis sagittas, quibus diabolum confoderet, depronebat. Inde similiter scutum humilitatis assumebat, quo undique lectus omnes inimici ietus nullo negotio eludebat, enervabat, retundebat, dum se quasi putredinem et cinerem, ac jam mortuum et in sepulchro positum reputabat. Hinc mundi, bonorum glorieque contemptus, et quibus nihil in sepulchro manet; hinc divitarum facultatumque temporalium, quae mortuum minime comitari possunt, aspernatio; hinc invicta illa potentia, qua difficultates ac molestias omnes invicto animo fortissime constantissimeque sustinebat, nullam sibi, utpote pulveri et cineri, injuriam aut despectum, quo non majorem mereatur, irrogari posse persuasum habens. Atque haec est altissima Jobi in sterquilino sedentis philosophia.

Ad sextam porro questionem, cur nimirum «testa saniem raserit,» respondent SS. Patres, Jobum hac ratione illas ipsas quas diabolus ei infixerat plagas, exasperare voluisse, et acriores in carne sua dolores excitare, quo semetipsum generosius superaret, ac de diabolo gloriosius triumpharet. Ita D. Gregorius, lib. III *Moralium*, cap. III, et Apollinarius in *Catenis*, et elegantissime Origenes, lib. II *in Job*, cujus haec sunt verba: «Non accepit molle aliquid ut abstergeret molli-ter, leviter, leniter, artificiose moderando atque relevando; sed accepit testam duram, asperam, ut raderet eum dolore saniem eum, et non extingeret blande aut modeste mitigans atque relevans vehementem illum atque inenarrabilem dolorem. Dic, o beate atque Deo dilecte, ob quam rem hoc facis? cur hunc dolorem exasperas? cur augmentas? cur exaggeras testa radendo lamentabile hoc vulnus atque sevisissimam hanc plagam? cum potius debueras observare, levare, fovere, ungere, defricare, ut per haec universa

Ad 10

Cur
quanta
mortalium
dolores
deponat
ca!

mitiorem atque blandiorem redderes hunc sevisissimum dolorem plangamque terribilium? Sed respondens justus dicit: Ego vici, non succumbo his doloribus, neque istis penis deficio, neque debilitor, neque delassor; non enim sunt dolores isti fortiores animae meae firmitate, non haec tormenta duriora cordis mei duritia, exagbero atque commoveo ipsos dolores,» etc. Voluit nimirum S. Job strenuum se militem prestare, et in spiritali militia disciplina probe instructum ostendere; agnovit se spectaculum factum Deo, angelis et hominibus; vidit omnia inferni agmina jam sibi opposita, et ad congregiendum acincta, ideoque stationem sibi suam minime deserendam, sed in nomine Domini adversus inimicum arma spiritalia sumenda esse. Intellexit sapiens ac doctus strategus diaboli acies in duas praecipue satanas esse distributas, et in duo veluti cornua lunatas, ut ipsum utrinque aggrediantur, atque unam quidem impressionem facere ex parte corporis per inordinatas concupiscentiae carnisque commotiones, quae poterent militanti adversus animam; alteram vero se tenere ex parte animae, in qua varios superbiae, quae fons est et origo omnium peccatorum, motus excitat perniciosos. Contra duas itaque has acies se communire satanas, carnem ipse suam animo plane subdidit atque subiecit, quam, licet a diabolo satis afflictam, adhuc amplius affligere non dubitavit, dum ad dolores, quos ille intulerat, alios adjecit graviore, durissima testa scabiem ejus radens. Quis unquam ad vulnera delergenda testam, vel, ut in Hebraeo est, *שן* heres, id est asperam tegulam aut rudem laterem adhibuit? Qui ulceribus affliguntur, solent mollioribus panniculis et linteis abstergere humorem effluentem, aut saltem blanda manuum applicatione, cum alia deficiunt, emundare; Jobus vero cruda testa ad saniem gravissimorum ulcerum detergendam utilis. Vere «vulnus ejus et livor et plaga tumens non est circumligata, nec curata medicamina, nec fota oleo,» Isaias I, 6, sed durissima tegula magis exulcerata. Quomodo talis caro contra spiritum jam posset insurgere, aut illum carualem concupiscentiae motum erudare? Magnum profecto munimentum nullis spiritalibus est castigatio carnis per quam dum haec affligitur, spiritus roboratur. Quapropter eam S. Ambrosius, *serm.* 23, acute et eleganter non infirmam, sed «fortem infirmilitem» jure nuncupat; qua loquendi formula per antithesin non raro uti solet, sicut cum spiritalem ebrietatem, quam Spiritus Sanctus operatur, sobriam nominat in *Hymno* canens: «Lesti bibamus sobriam ebrietatem Spiritus.» Siquidem talis ebrietas non mentem turbat nec ebrios facit, sed intellectum acuit ac sobrios reddit. Qua etiam phrasi usus S. Augustinus, *epist.* 121 *ad Probam*, «doctus (dixit) ignorantis.» Pari igitur ratione ac modo fortis est infirmitas illa carnis, quae non infirmum, sed fortem reddit spiritum, *Apoc.* 10

dicens: «Cum infirmor, tunc potens sum,» II *Corinth.* XII, 10. Job itaque afflictam suam carnem testa rasi et magis exulceravit, ut spiritum redderet fortiorem. Ne autem per superariam posset superari, ad sterquilinum contigit, ut ibidem omnes superbiae molus assidua mortis contemplatione exstinguere.

Aliam, etiamque elegantissimam simul et ingeniosissimam hujus rei rationem, cur Job testa saniem raserit, assignat S. Gregorius, lib. III *Moralium*, cap. III, eum hoc fecisse dicens, «ut lutum luto tegeret,» juvat ipsa ejus verba audire, quae sic habent: «Uade testa nisi ex luto conficitur? Quid vero est sanies corporis nisi lutum? saniem ergo radere testa perhibebat, ac si aperte diceretur: Luto tergebat lutum. Pensabat quippe vir sanctus unde sanium fuerat quod gestabat, et fragmento vasis foetilis contractum vas ficile radebat. Testa radebat saniem, ut semetipsum in fragmento considerans, etiam de extensione vulneris sumeret curam mentis.» Sic ille. Haudquam igitur Jobus cum lutum luto tegeret, et in sterquilino sederet, vulnere suorum putredinem adaugebat, sed potius emundabat, quandoquidem ad foetorem peccatorum excludendum, et ad tumentes animi plagas curandas nihil accommodatius aut efficacius esse potest, mortis et sepulchri meditatione ac continua fragilitatis humane consideratione, quae in testa designatur. Edocet igitur hoc pacto Job ex imis ulceribus renasci, ex cinerea lepra ortum adoriri, ex venium morsibus in vitam reducem evocari. Corpus prospicit continuis dolorum arietibus deturbari, concuti funditus carnem deasperantibus vermibus; et memor luti, quo a primordio compactus fuerat, lutum resumit, lateritium admovevet struem, et iterum construit quod ceciderat. Edificatus ex limo, ex limo reedificat, testam adjecit lepra, lutum luto, et inter memorias ortus sui et exitus construit, a manibus Dei eductus, corpus iterum quod perierat. Quam felix ingenium, o mortales! Theriaca medela adversus toxica mortis, est mortem quae testam manu versare, corporis membris allidere, cogitatione evolvere, applicare vulneribus, et heras refricare curis. Sic e cadavere nova proles, e cinere vividus fetus, ex ulcere vegetum corpus exoritur. O quot testa, quot lateres circumquaque obvii pulverem plaut, o quanta cinere condant! Nonne vidisti adolescentulum radiantem oculis, pumiceum genis, crispatum ocnis, strenuis artibus, virili robore polentem, tam cito emarcidum quam floridum? Transisti, et ecce non erat neque decor, neque vigor, exesis genis fegerat oculi, macies jam vultus est, cutis vix tegit ossa, putant dentes, dolent latera, vix movet pedem, jam fatiscit. Ecce testam, terge vulnera.

Ex eadem quoque cogitatione plissima ortum quod Tertullianus doctrina longe celeberrimus auctor observavit, lobum scilicet usque adeo

Contine
moris
medita-
tionem
ignem
cumbentem.

Quam
ti pro
Domino
prelio
sua.

foeda sua ulcera testimasse, tantoque in pretio habuisse, ut testa sanien radens, vermiculos tamen inde scatentes abire non sineret, sed ad carnis foramina revocaret, ad gloriosorem de diabolo hoste victoriam atque nobilissimam erigendum de inimico glorie suae vexillum. « Quid? inquit, lib. *De Patientia*, cap. XIV, ridebat Deus! Quid? dissecabatur malus cum Job immundam ulceris sui redundantiam magna æquanimitate distringeret, cum erumpentes bestiolas inde in eosdem specus et pastus foraminosa carnis ludendo revocaret; » nimirum *testa ipsa*, qua, quod S. Chrysostomus et Gregorius hic ex loco Pauli notant, II *Cor.* cap. IV, vers. 7, « thesaurum (suum) in vase fictili » seu testaceo velut asservabat. Simili quid de veribus ex ulcere scaturientibus, et magno in pretio habitus, seu instar thesauri asservatis, refert Pamela de S. Francisco ad dictum Tertulliani locum; et in *Vita S. Dominici* Ferdinandi del Castillo, Surius et Petrus Ribadenira, aliique de piissima femina cancro ad mammas infestissimo laborante, et nihilominus vermes, quibus scatebat, in ulcere nutriente; a qua cum S. Dominicus vermiculo ex his unum exposuisset, dedit illa quidem non dono, sed mutuo, moxque repetiit; qui cum in manu sanctissimi Patris versus esset in gemmam pretiosissimam, mox fuit in ulcere reversus in vermem. Quo sane ostensum, quam pati pro Domino pretiosum sit.

Ad septimam. Variæ sententia.

Prima.

Secunda.

Tertia.

Quarta et probabilior.

Ad septimam denique questionem, quanto scilicet tempore Jobus in sterquilinio sederit, varii varie respondent, tempusque illud, prout diversis conjecturis aut congruentiis nituntur, vel producunt, vel contrahunt. Ego in re incerta nil certi statuendum iudico; quare aliorum sententias in medium prolatis, quam ex his probabiliorum existimem, indicabo.

Ac prima quidem est Suidæ apud Genebrardum, lib. I *Chronologiae*, censentis Jobum integrum septennium in sterquilinio exegisse; quam sententiam Graeci aliqui Patres in *Catena* sequuntur.

Secunda est quorundam apud Origenem, lib. II in *Job*, credentium tempus illud tribus annis cum dimidio durasse in typhum Dominicae prædicationis.

Tertia est Sederis Olam apud Genebrardum paulo ante citatum, lib. I *Chronologiae*, dicentis Jobum uno dumtaxat anno in sterquilinio cessedisse.

Quarta denique, quæ mihi probabilior videtur, est ipsiusmet Origenis sententia, docentis Jobum per aliquot duntaxat, v. g. tres cum dimidio, aut ad summum quatuor menses in sterquilinio fuisse commoratum; idque probat ipsiusmet Jobi testimonio dicentis : « Menses vacuos numeravi mihi, » cap. VII, 3, dieturi haud dubie annos, si per annos ejus tribulatio durasset. Nam sicut de mensibus non sinit Job, sic utique a fortiori nec de annis siluisset, si annos sustinisset; nunc vero quia non

annos sustinuit, sed menses, merito sane annos non memorat, menses autem nominat dicens, ut Septuaginta legunt, *ὀκτώμηνα πέντε μηνῶν, quatuordecim menses vacuos*. Hujus autem sententia congruam rationem reddens ait : « Cur enim benedictus Deus diutius esset periceturus justum illum, cum sufficeret brevissimum tempus ad superandum malignissimum diabolum? Non enim hoc delectabatur Deus, ut Job torqueretur, sed hoc potius, ut diabolus convinceretur, et beatus Job justus comprobaretur. Nihil ergo aliud expectavit Deus nisi hoc solum, quando diabolus universam suam iniquitatem perficeret, et quando Job universam tolerantiam suam adimpleret, ut inexcusabiliter convinceretur diabolus, et justus vere appareret Job. Hoc nimirum non diuturno annorum spatio, sed brevissimo mensium tempore infrefutabiliter consummatum est. » Ita Origenes, qui ibidem acute annotat paucos illos menses, quibus afflictio ista duravit, longissimum etiam tempore jure merito æquiparari, ratione scilicet dolorum tam ingentium, in quibus dum versamur, breve etiam tempus longissimum reputatur. Etenim si ad proximum aliquem locum quempiam tardigradum famulum miserimus, nisi confestim domum redierit, seiscitari solemus, ubinam gentium tanto tempore moratus sit, unicam etiam horam hoc loquendi modo longum tempus appellantes; quanto magis trium et amplius mensium spatium, in tot mœribus, doloribus et plagis a Jobo transactum, sane prolixum et longum dici merito possit ac debeat!

Hic addi possit etiam alia congruentia consideratione digna, quod nimirum Jobi carnes tot veribus ex ulceribus ejus jugiter fluentibus, et eas assidua corrosione depascantibus, in pabulum minime ad tot annos sufficere potuisse videntur, præterquam quod tres amici ad finem usque afflictionis ac certaminis, cap. XIII, Jobo adfuisse insinuantur; qui sane cum reges essent, haudquam multis annis a regni et provinciarum suis abesse potuissent. Tolo autem tempore, quo hæc afflictio durabat, summa constantia Job mansit recidens in sterquilinio, nec locum suum deseruisse, aut inimici insultu reformidasse aut declinasse ullo modo videretur. (Qua fortissimi athletæ constantia et magnanimitate ita diaboli conatus omnis fractus et dissipatus est, ut prior ipse campo excedere coactus, ac de victoria desperans Jobum plane dereliquerit, nec contra ipsum quidquam a Deo amplius petere sit ausus. Mirandum sane quod sciat aliquando fera bestia quiescere. Cur, o diabole, amplius non instas? cur non magis adhuc urges percuissus? cur dolores non iteras et exacerbas? cur ampliore permissione atque noceendi facultatem non flagitas? Quia nimirum invictissimus athleta tormentis minime cedebat, sed majores ab his animos sumebat, et quilibet adhuc sustinere paratus erat. Dummodo quispiam in hac vita tribulationes

æquo animo aliquantisper sustineat, brevi tempore omnia rabidissimorum etiam inimicorum tela evacuantur ac penitus exhauriuntur, quemadmodum Origenes, lib. II in *Job*, eleganter ad hunc locum declaravit dicens : « Cum in istis ergo perseveraret Job, nequissimus diabolus obstupuit, expavit, desperavit, dicens : Ubi est præsumptio mea? ubi est audacia? omnem sollicitudinem exercui, et in Job nihil feci, omnes sagittas nequissimæ pharetæ meæ evacuavi. » Num justus in sustinendo perseverat, quam cito temporalium omnium malorum pharetæ evacuantur et exhauriuntur! Recte Chrysostomus in *Catena* sic accinit : « Clarus hic et insignis victor impetum omnem mira virtute sustinuit, inopia, fame, morbo, cruciati, liberorum nece, amicis, inimicis, uxore, servis in eum irruentibus. Nulla demum humane miserie fuit ærumna, quæ non sit in ejus corpore exhausta. » Cernit ut Jobus omnem inimici impetum generose sustinendo frerit, atque omnes ejus nocendi artes eluserit, atque ignita tormentorum jacula, quæ imbris instar in ipsum ingrebrant, infracto animo exceperit, et totam diaboli pharetam evacuarit? Temporalia certe tormenta, et periturorum detrimenta bonorum, quæ in hac vita nobis accidere possunt, haudquaquam viro cordato metuenda. Quid enim times labores ac dolores illos, quos si paululum sustineas, prorsus evacuas? Cavendi potius ac formidandi labores futuri sæculi, qui nunquam exhauriuntur, nunquam evacuantur, juxta illud Psalmistæ : « Calix in manu Domini vini meri plenus mixto; et inclinavit ex hoc in hoc; verumtamen fœx ejus non est exinanita, » *Psal.* LXXIV, 9. Videtur quidem primo impetu Deus totum iræ suæ vas in reprobos quodammodo inclinare totumque simul effundere; attamen nunquam exhaurietur, nunquam evacuabitur. In presenti sæculo nullum quantumvis grave malum non evacuat sustinentur, at in futuro nihil penarum damnato minuitur, quemadmodum fatidico ore Isaias, cap. LXVI, 24, clamat dicens : « Vermis eorum non morietur, et ignis eorum non exstinguetur; et erunt usque ad scætelatem visionis omni carni. » Quem locum eleganter expendit divus Cyprianus, felicitatem eorum qui temporalia et brevi exhaurienda in hoc sæculo tormenta sustinent, cum miseria illorum qui in futuro sempiterna reprobiorum supplicia subituri sunt, conferens, et ad Demetrianum ita scribens : « Servabuntur cum corporibus suis animæ infinis cruciatibus ad dolorem. Spectabitur illic a nobis semper qui hic nos spectavit ad tempus; et in persecutoribus factis oculorum crudelium brevis fractus perpetua visione pensabitur. Vermis enim eorum non morietur, et ignis eorum non exstinguetur; et erunt ad visionem universæ carni. » Unde patet quam diverse sint temporales nostræ, quas hic patimur miserie, ab æternis illis quibus reprobi cruciantur; nostræ enim exhauriuntur, illorum sempiternæ

sunt, nec unquam minuuntur; nos ad breve tempus hic in mundo pressuram sustinemus, illi semper sub durissimo diaboli flagello gemunt. Felices igitur, et ter felices, qui hic cum beato Jobo temporales ad modicum tempus afflictiones sustinent in patientia, ut sui miseriam evadant sempiternam, atque immarcescibilem sibi comparent eternæ glorie coronam!

9. DIXIT AUTEM ILLI UXOR SUA : ADHUC TU PERMANES IN SIMPLICITATE TUA? BENEDE DEO, ET MORERE. — Hæc multo fusius et enucleatius ita transferunt Septuaginta : *Tempore autem multo transacto, dixit ei uxor ejus : Quousque sustinebis, dicens : Ecce permaneo tempus adhuc parvum expectans spem salutis meæ? Ecce enim delectum est memoriale tuum de terra, filii et filia, mihi uteri dolores et labores, quos in vacuum laborari cum ærumnis; tu vero ipse in patreidine vermium sedes pernoctans sub dio, et ego errans et ancilla locum ex loco, et domum e domo, expectans solem, quando occidet, ut requiescam in ærumnis et doloribus qui me nunc premunt. Sed dicito aliquid verbum in Dominum, et morere (4). Vox mulieris, non viri, quia, teste Aristotele, lib. IX *Hist. Animalium*, semper amplius ad desperationem prompta, impatienter calamitates ferat : « Mulier, inquit, magis invida et querula, et maledicentior et mordacior; propterea anxia et desperans magis quam mas, atque imprudencior, et mendacior, et facilior decipi, si sit invidiosa. » Sed expendendum quod hæc non tantum ex Jobi calamitatibus, quantum ex diuturnitate earum ac longanimitate speque sancti commota; quod præ se ferunt verba illa : « Adhuc tu permanes, » hoc est, etsi expectans te delusum videas, « adhuc permanes in simplicitate, » hoc est, in innocentia tua. Unde Chrysostomus, homil. 3 *De Job* : « Quousque sedens expectas de die in diem salutem tuam? » Ob quod uti fatua suasit ut benediceret, hoc est malediceret Deum, et moreretur. Ubi notandum quod, etsi in adversis laudanda sit sufficientia ac patientia, tamen amplius spes firma ac patientis longanimitas in Deo, semper de illo sperans, nunquam diffidens, etsi tardet moramque fecerit, cum non sic Deus in adversis ex patientia honoretur quantum ex spe in ipsum firmam et longanimitate. Ex quo sequitur non sic demoni sufficientiam Jobi displicuisse, quantum spem in Deo firmam. Unde quod per mulierem indoluit non tantum patientia fuit, quantum spes ejus firma evadendi; quam pertessa mulier, beneficiorum Dei immemor, tantum animi pusilli et vere muliebri, ex impatientia stulta viro suadens hæc dixit.*

(4) Additamenta hæc leguntur in Patribus Græcis, uti et in codicibus quibusdam Bibliorum Latinis, atque in manuscriptis omnibus Septuaginta Nobilitate dempta sunt ab editione Complutensi, ut cum Vulgata melius congrueret. Hæc tamen haberi aliter non possunt, quam ut glossæ a libris additum, adeoque anticoritate pensus carens. (Calmet.)

Quenam fuerit uxor Jobi?

Hic a multis queri solet primo, quemnam fuerit haec uxor Jobi? Atque aliqui quidem cum Iudeis, Philone et Paraphraste Chaldae censent fuisse Dinam, patriarchae Jacob filiam. Sed hanc sententiam ut minus solidam merito rejicit noster Sanctius, qui probabiliorum putat illam quae tradit Arabissam fuisse, cum Septuaginta inferias capite ultimo in libri hujus appendice, tradant Jobum ex Arabissa filium suscepisse, cui nomen Emmon. An vero eadem haec fuerit quae Jobo audaciam insultat, incertum puto; quandoquidem eum pro temporis illius consuetudine plures uxores habuisse par est; an item haec eadem sit, ex qua post suam in pristinum statum restitutionem filios et filias complures suscepisse in libri hujus fine memoratur, exque incertum censet Pineda. Sed hoc suo loco examinabimus.

Cur dicitur Jobi uxor insultat?

Secundo, queri solet, cur demon occisis filiis ac filiabus solam uxorem esse superstitem voluerit? Et communis Patrum et interpretum sensus est, id diabolico astu factum fuisse, ut si forte tormentis et afflictionibus superare nequisset, sicut Adamam per Evam, sic per uxorem Jobum seduceret, per quam obtinere se posse credebat quod per alios modos longe gravissimos obtinere non potuit; norat enim quid posset in viros uxorem indulgentia mollior, et longa atque intima vitae ac thalami consuetudo. Quamobrem ad invictam Jobi constantiam labefactandam non invenit convenientius telum lingua uxoris, uti pulchre D. Basilii in orat. De patientia ostendit, dicens: «Cum hosti nihil jam relinquere quod deinde faceret, ad veteres suas insidias descendit, uxorisque illius mentem ad insanam ac nefandam sententiam adducens, illius opera atque nefanda frangere conabatur; ac sane illa quidem longo dolore renuntians, capite in terram demisso, justo adstabat, manus ob ea quae intuebatur concutiens, et pietatis fructus illi exprobrans. Recensebat praeterea veterem illam abundantiam rerum omnium, praesentia vero mala ostendebat, ac qualem ex qualibus adeptus esset vitam, et ejusmodi pro multis sacrificiis ac victimis mercedem a Domino accepisset. Idem eadem ipsi inculcabat. Usurpabat autem semper verba animi parvi ac demissi plena, atque simul talia, quae et virum fortem commovere et animum quamvis generosum inflectere possent. Errabunda et serva vagor, dicebat; regina servitutum servio, et ad servorum meorum manus respicere coacta sum; quae quondam multo benignae nutriti, nunc ipsa ex alienis nutrio. Ac sane, inquebat illa, longe honestius et convenientius esset, si teipsum a medio tollerem, gladium irae Creatoris accendo, quam res adversas aequo animo sustinendo, molestiam et tibi et conjugi proferres.» Hactenus Basilii. Et eodem ferme modo Chrysostomus et Origenes de illa loquuntur, quasi per sarcasmum acerbissimum Jobo insultaverit dicens: I, nunc, servi Deo, et benedic et lauda eum tam tibi amicum, ut te

jam jamque morte puniturus sis, aut certe non nisi ad miseriae majores inferendas vitam prorogaturus videatur. Simili prorsus ratione ac modo diabolus afflictum Tobiae animum per aculeatam uxoris exprobrationem ad desperationem inducere conatus fuit. Postquam enim Tobias ad extremam paupertatis aërumam, Deo disponente, devenerat, postquam oculosurum lumen amiserat, quia illum malignus spiritus vidit quidem corpore lumine destitutum, sed divino intuitu splendore coruscantem, foris vacuam, intrinsicse Deo plenum, ad solita arma cucurrit, et uxoris linguam ad inferendum vehementissimam oburgationis opprobrium concitavit, quae dixit: « Vere vana facta est spes tua, et eleemosynae tuae modo apparuerunt.» Tob. II, 22.

Verum longe aliud videtur fuisse Luciani martyris de probitate ac prudentia uxoris Jobi testimonium, dicentis Jobum imitatum fuisse Abrahamum, et liberos atque uxorem docuisse, ut in Deum religionem et inter se justitiam colerent et exercebant, adeo ut nihil bona ista familia religiosius nihilque amabilius excogitari posse videretur. Quare illa verba uxoris, « benedic Deo, et morere, » quae passim interpretes exponunt infandum esse consilium, quo ipsa volebat ut contumeliosissime Deo insultaret, alio prorsus modo intelligebat atque explicabat; neque enim probabile videri censebat nobilissimam illam matronam, quae tot annos eo praepcepto usa fuisset, in palestra omnium virtutum et laudabilium officiorum repente sui et omnium oblitam, in eam fedam impietatem et horribile scelus incidisse. Quare sensum illius dicti S. Luciani hunc volebat, quasi diceret: Vides, o chara marite, te mecum bonis omnibus spoliatum, greges abactos, palatia cum suppellectili incensa, liberos interfectione deletos, rosque affligi inconsolabili calamitate, nec quidquam esse ob quod diutius in vita esse velimus; roga igitur Deum, ut accelerata morte nos probo, infortunio et non ferenda hac animi et corporis vexatione liberet. Et quidem illa verba, « benedic Deo, et morere, » si primigeniam linguam attendamus, eo sensu capi possunt. Nam vox Hebraea ברכך berach non tantum significat benedicere, verum etiam precari, ut notat Valabius, qui locum hunc ita vertit: Supplicia Deo ut moriaris. Quae explicatio ingenua quidem, sed minime legitima videtur, quia aliquo haudquaquam uxor a Jobo tam acrem merita fuisset reprehensionem quae sequitur.

40. QUI AUT AD ILLAM: QUASI UNA DE STULTIS MULIERIBUS LOCUTA ES; SI BONA SUSCEPIS DE MANU DEI, MALA QUARE NON SUSCEPIS? IN OMNIBUS HIS NON PECCAVIT JOB LABIS SUIS. — Septuaginta Jobi haec dicentis gestum indignandum graphice expresserunt, cum aiunt: Ο βέλτιος ἦν, κτλ. αὐτῷ: Ille vero insipienter, dicitur ei, etc. Quomodo respectum omnino torum fuisse significant D. Basilii et D. Chrysostomus in Catena Graeca: « Cum, inquit, ea

Ver. 40. Jobi uxor in vultu candido deo. Jobi uxor in vultu candido deo.

verba stomachum Jobo movissent, pleno iracundiae vultu trucique aspectu ad uxorem convertitur. » Addit D. Chrysostomus, homil. 5 in Job: « Ante vocem ab ipso prospectu machinamenta repulit, leone truculentior factus, furore plenus et iracundia. » Ubi vides vocis reprehensionis torvitamentum totius oris praemittendam esse, imo et solam reprehendentis tristitiam aliquando sufficere, ut si quorum reprehenduntur vitia, emendentur. Sicut igitur Job sanctissime patiens, ita et sanctissime impatiens fuit, nam ad penas impulsus sanctissime tolerabat, et ad peccata provocatus sanctissime resistebat; et qui flagellatus a demone patientissime obmutuit, tentatus ab uxore impatientissime, ut ita loquar, exclamavit: « Quasi una de stultis multis mulieribus locuta es. » Ubi Lyrannus: « Vir sanctus, inquit, quamvis afflictiones proprias patienter sustinerit, tamen injuriam Dei absque reprehensione sustinere non potuit, quia injuria propria suam tolerandae divinae autem vindicandae. » Bene notat ad hunc locum Sanctius noster islam, licet acerbam, simul tamen etiam modestam esse Jobi reprehensionem, qua ita impiam illam uxoris insipientiam seu loquendi libertatem carpit, ut simul religiosos ejus mores, et superioris vitae honestatem modestamque insinuet ac tacite quodammodo commendat. Haudquaquam enim ipsam absolute stultam, scelestam, impiam appellat, sed quasi unam de stultis mulieribus locutam dicit, quippe quae in eo sermone stultarum mulierum mores imitata sit, et quasi a semetipsa deficiens, ad alienos mores, ingeniumque transierit, quemadmodum S. Chrysostomus in Catena Graeca non obscure insinuat, dum sic Jobum ad eam his verbis loquentem introducit, ac si dicat: « Nihil te, nihil institutione disciplinae dignum attulisti. » Quas porro hic stultas mulieres, quarum Jobi uxor orationem imitata sit, intelligat, non est difficile conjectare. S. Chrysostomus, loco jam in Catena citato, putat Evam hic stultitiae insinulatam ac notatam esse, quippe quae antiqui instinctu serpentis decepta virum una secum ad provocandum pellexerit, et e paradiso vitaeque beata in arummarum et miseriarum vortiginem pertraxerit immerseritque. Verum Pineda noster Sanctiusque textui conformis non ad unam duntaxat Evam hanc similitudinis particulam contrahendam, sed ad omnes potius insanas feminas extendendam censent, in quibus scilicet parum est mentis, parum pietatis ac pudoris; quae propter facile vel odio vel amore, aut etiam fastidio ac dolore graviter exorbitant, et in dicta factaque impia temere prorumpunt. Praecipue autem Jobus ad Idumeas mulieres tanquam sibi notissimas respexisse videtur, utpote ad omne scelus et flagitium propensas, atque in omnem audaciam projectas; quibus id cum ceteris fere gentilibus commune fuit, ut deos suos, quando his parum propitiis usae fuissent, male exiperent, et contrariis clamoribusque

afficerent, aut etiam verberibus plagisque opprimerent. Ait igitur Jobus uxori procaerit sibi pietatem exprobranti, et ad convicia in Deum congerenda proripanti, religiosus ipsam mores, quibus enutrita fuerat, penitus exuisse, ac pro illa barbaram et gentilem impietatem assumptissimam visam.

Puteat autem hoc loco Pineda noster expendit vocem stulti, tresque adfert illius acceptiones, omnes ad rem salis: primam, ut idem sit stultus quod in Hebraeo Nabal, id est, « quod vi, vita, humore, sapore, sapientia destitutum est, quod languet atque marcescit, et veluti aridum folium decidit; » hinc rectissime infert quod stultus Nabal « secundum nomen suum stultus dicebatur, » I Reg. xxv, 25, quia cum tanta bona a Davide accepisset, sic abjecti, sic villis exstitit animi, sic consilii inops, ut nec parvam benefactori gratiam rependerit: sic a Deo tantum bona sperare, mala nolle accipere, et ad Dei servitutum accedere quasi semper ad epulas invitatum et ad gaudia, hoc summe esse stultitiae, abjecti animi, nulliusque consilii, ac prorsus esse hominis vi, vita, humore, sapore ac sapientia destituti.

Secundo, nomen stulti in Scripturis accommodatur ei qui abjecte de Deo sentiens, ipsum non agnoscit, neque veram colit religionem; unde illud Deuteronomii: « Popule stultus et insipientis, Deuter. xxxii, 6. Et Paulus vocat « gentem insipientem » idololatras, Rom. x, 19. Eodem spectat illud Davidis: « Populus insipientis inculpatus, » id est blasphemavit, contempsit, « nomen tuum, » Psal. lxxviii, 48. Ex quo infertur eum qui a Deo tantum bona vult, et non mala, qui illi benedicit quando prospera largitur, maledicit quando adversa immittit, sic de Deo sentire sicut de idolis barbarae nationes, quae illa verberant ac contumelias afficiunt, si quando infausta eis accidunt. Unde merito tales non christiani, sed insipientes, stulti, hoc est, fere idololatre dici possunt.

Tertio, tandem stultitiae nomen ad insigne facinus contra publicam honestatem adaptatur homine corollato indignum, uti de praeposteris libidine in libro Judic. xix, 23, dicit ille: « Nolite facere malum noc, et cessate hac stultitia. » Quid ergo? ut dicam quod sentio: tantum bona et nulla mala a Deo expectare, et cum eveniunt, murmurare, bonitatem virtutis ex prosperitate pensare, iudicium est praeposterum, et praeposteris libidinis nomen meretur, atque homine facinus indignum. Unde non immerito Job, qui tot erummas et calamitates plagasque sibi a diabolo irrogatas aequissimo animo sustinuerat, insolentem hanc insultantis sibi uxoris procaeritatem ferre non potuit, quin acriter illam increparet, ac manifeste in Deum impietatis argueret. Nihil enim virum justum magis commovere, aut ad indignationem provocare solet, quam si ab ipso quidpiam quod Deo contrarium sit postuletur. Postquam ergo uxoris insipientiam acriter ar erat, reprehend-

Tres voces stulti et acceptio. Prima.

Secunda.

Tertia.

sione castigasset, aptam quoque illi medicinam opportune adhibuit dicens:

Mira
Jobi er-
ga Deum
religio.

SI BONA SUSCIPIMUS DE MANU DEI, MALA QUARE NON SUSCIPIAMUS?—Ubi notanda est vis illativa in voce *Dei*, q. d. Non a cuiuslibet manu bona suscipimus, sed a manu Dei, qui nulli debet, qui gratis dedit, qui bonus est, et bonum quodcumque vult; ergo cur non similiter mala? Quod equidem acutissime observavit Chrysostomus, hom. 3 in *Job*, tom. 1, perpendens mala se sustinuisse Iobum, ut nunquam ad premium, sed tantum ad Deum respexerit, a quo omnia: unde tota ejus sustententia ratio, animus, robur, non a premio, non a corona, non a fructu, sed tantum quia a Domino mala. « Non novit » (inquit Chrysostomus, id est non attendit, non reflexit) se pro patientia coronandum, sed existimavit esse tantummodo calamitatem a Deo illatam. » Nil subtilius nihilius de Jobo excellentius dici potuit: tam alte enim tantum profunde de Deo sentiebat, ut ad tanta tantaque mala sufferenda non aliam necessariam estimaret rationem, nisi quod Deus ea immississet, sic supremum ejus recognoscens dominium, ut simul et in eo summam bonitatem; sic ut summa sit justitie et æquitatis ratio quod ipse fecit, Deus flagellat, sufficit: æquanimitate ferendum, quia Deus est, hæc summa. Quid rationis flagelli inquis, si ob peccata, si ob demerita, si ob probationem, si multa, si parva, si maxima, si ingentia, si ut pater, si ut iudex, in ultimos ex his dejicias te et inextricabiles labyrinthos? Vis quiescere? Dic: Deus flagellat, sufficit. Quare mala de manu Domini non suscipiamus? Ex eadem quippe manu sanitas et infirmitas, divitiæ et paupertas, mors et vita in manu Domini; quare solam sanitatem, divitiæ, vitam, et non infirmitatem, paupertatem, mortem suscipiamus? Illa placebant, quia ex manu Dei: hæc quare non placeant? Illa corpori, hæc animæ serviunt: quare ergo non suscipiamus? Inter amicos et mercatores quovis tempore negotia communia. Si cum bene res agebantur societas perdurabat; nunc quando res in transversum abire incipiunt, « quare non sustineamus? » Digna sane Jobo sententia, et ad animum, quem dura vexatio aut fortunarum honorisque jactura, conturbat, componendum potentissima; quam elegantem expendit et amplificat D. Basiliius, orat. 2 de patientia, ubi Iobum sic ad uxorem verba facientem, et ad veram rebus in adversis philosophiam cohortantem introducit: « Veniant tibi in mentem illa bona quibus primum cumulata eras; perpende meliora cum deterioribus, et reperies nullius hominis vitam omni ex parte beatam esse; semper enim fortunatum esse solius Dei est: sed tu si ex rebus presentibus dolorem percipis, ex præteritis consolationem pete; nunc lacrymas profundas, et tunc risum edebas; nunc inopem vitam agis, et prius deliciis affluebas: clarum vite latæ bibisti, nunc turbidum bibens bono animo

Adversa
æque ac
prospera
de manu
Dei obser-
vanti
animo
susci-
pienda.

esto. Nam neque fluminum cursus perpetuo clarus apparent; vita autem nostra, ut scis, veluti flumen quoddam est perpetuo fluens, et undis vicissim succedentibus referentur; cujus una pars jam præterfluxit, altera vero in cursu est, alia jam de fontibus manat, alia vero post fluet; et universi ad communis mortis mare festinamus. Si bona suscipimus a Domino, mala cur non sustineamus? Num cogemus iudicem ejusdem generis res nobis perpetuo suppeditare? Num credimus Dominum desicire, quomodo vitam nostram gubernare debeat? Ipse suarum sententiarum potestatem habet: quomodo vult res nostras regit: sapiens autem est, et quod ex usu est servis suis suppeditat. » Hæc eadem in *Catena Græca* Comitolici nostri tribuuntur Chrysostomo, qui, homilia *De B. Job*, illa ipsa ejus verba expendens: « Attende, inquit, verba foris putrescentis, intus integri; » et statim illum loquentem introducens: « Pater, inquit, numquid amandus est blandiens, et respuendus corripuens? Nonne ipse est Pater et imponens disciplinam? » Deus æque Pater est, et æque bonus ac liberalis Pater est cum negat, et cum annuit; cum recreat, et cum flagellat; cum vulnerat, et cum sanat: sive blandus, sive serius sit, Pater est, nec amantissimum in nos voluntatem mutat. Eadem Dei voluntas est, quæ mulcet, et quæ pungit; quæ muneratur, et quæ punit: eadem est quæ morbum et sanitatem, quæ opes et paupertatem, quæ gloriam et ingominium immittit. Placeat prior illa mitis et benevola, hilaris et benigna; placeat et hæc altera, tristis et adstricta, acris et austera, eadem prorsus est cum priori. Salutaris sane admonitio, atque in rebus asperis opportuna, uti et illa quam a medici similitudine trahit idem S. Pater in *Psal.* cap. cxlviii, ita scribens: « Quemadmodum medicum non solum nutrientem, sed etiam fame exerceantem; non solum ungentem, sed etiam urentem et secantem observamus, ita etiam oportet Deum laudare pro omnibus. » Audin' quisquis rebus in adversis animo est tam dejecto et in muliebres querimonias effuso? Lauda Deum tuum etiam dum secat et urit. Quid dum ureris, dum secaris, querelas evomis, et blasphema impius in Deum verba effundis? Ungit nos rebus prosperis, urit et secat adversis. Utrumque a medico est, pro utroque pariter eum lauda. Quid? quod tribulatio ipsa, si animo philosophico sis, eaque probe uti noris, unctionis tibi loco esse possit, quæ rebus in adversis velut fortis ac generosus athleta exemplo Jobi ad patientiam ungaris. Quo spectat illud ejusdem S. Patris, homil. 66 ad populum *Antiochenum*, sic perorantis: « Fastum, inquit, contrahit, et omnem excindit torporem tribulatio, et ad patientiam ungit, et humanarum rerum vilitatem revelat, et multam introducit sapientiam. » Quis prudens oleum istud rejiciat, quo fortior evadit? Similia quoque habet homil. 26 in *epist.* II ad *Corinth.*, ubi de afflictione loquens, ait eam

fastum amputare, et segnitiam omnem excindere, atque ad patientiam instruere ac veluti innungere.

Falluntur itaque gravissime qui afflictionibus oppressi, quod impatientia signa exhibeant, quod domos clamoribus et femineo ejulatu replent, quod in Deum hominesque maledicta eruciant, totum ab afflictione et tribulationibus provenire existimant, cum id vere a pusilli et effeminati animi infirmitate proficiscatur; in quam omnis culpa hujusmodi rejicienda est, non in afflictionem; quæ quantum est ex se et divina destinatione magis nutrit, fovet et amplificat, quam enervet, detrat aut extinguat patientiam, ad quam si non inungat, nonnisi ab imbecillæ mentis vitio et angustia provenit. Gaudet enim patientia duris; et virtus in infirmitate perficitur, » II *Cor.* xii, 9. Cum igitur vides Deum vulnera nostra develare et tribulationibus bonorumque spoliatione quodammodo explicare atque exquirere, certum et evidens omnino signum est, ipsum de medela cogitare, et tanquam peritum medicum aut chirurgum plagas nostras sanare: vel: ut enim illas curet, prius discoperiat et explicet necesse est, id quod flagellis ac adversitatibus facit, quæ omnes ad animi nostri metam dirigit. Quare cum S. Jobo in adversis non minus quam in prosperis, et dum pungit æque ac dum ungit, Deo gratias agere debemus: si quidem utrumque ad salutem nostram facit; idcirco enim tribulationibus nos exerceat, quia hoc expedit nobis, et vitam nostram, ne vel otio torpescat, aut desperatione disperat, modo prosperitatis, modo adversitatis salubri vicissitudine ac varietate dispensat. Quin imo temporalia hujus vite flagella longe certius esse divinæ electionis argumentum, majusque ad salutem nostram procurandum momentum habere, non solum a medicæ artis principiis, sed ex animalium quoque tractatione, et a stirpium arborumque educatione petita similitudine luculenter ostendit S. Petrus Damianus, lib. VIII, *epist.* 6, ita scribens: « Laudanda divina dispensatio, quæ ad hoc suos temporaliter verberat, ut a perpetuis eos flagellis abscondat; ad hoc premit, ut elevet; ad hoc secat, ut sanat; ad hoc dejicit, ut exaltet. Qui enim bona agit, et mala suscipit; quidquid sibi justæ retributionis in terra subtrahitur, hoc illi de celo multipliciter cumulat. Porro autem medici corporum quos desperant ad percipiendam passim quæque poterint alimenta relaxant; at quos erigendis esse conjiciunt cuncta eius noxiæ delectationis edulia minaciter interdunt: antidota insuper et amara propinant, ut per amaritudinis haustum ad incolunitatis dulcedinem convalescant. Quid ergo mirum, si medicis animarum omnipotens Deus et quos perpetua morti cernit obnoxios vivere delectabiliter sinat, et quos ad vitam elegit, sub districta severitatis suæ lege constringat? Nam et animalia,

quæ in proximo macandis disponimus, indulgentius vitellare permittimus, et largiora illis alimenta præbimus; illorum vero penuriam et maciem parvipendimus, quæ ad usum seminis, et ad propagandam sobolem reservamus. Vites quoque et quæque fecundæ arbores putationibus jacent; steriles autem, et quæ ignibus sunt tradendæ, ramis evagantibus quo liberius eo diffusius patent. Noli itaque hujus vite felicitatem pravis hominibus invideare, sed condole: imo quia ipsi non dolent potius ingemiscere. Qui nimirum velut bruta animalia ad maellum edendo properant, ad gladium lascivientem festinant. De tuis autem pressuris atque molestiis gaude, et totis in Domino visceribus gratulare; quia qui nunc, ut illa fatear, pœnarum inanum levitate deprimeris, remunerandus postmodum pretiosa auri pondera reportabis. » Sic ille.

Quis edisserat quantum Deus tribulationibus et Horatio ad patientiam. anxietatibus, ac modo quidem corporis doloribus, modo vero mentis angoribus animam sibi gratam ac præ reliquis charam affligere conserverit? quæ tamen ipsa istiusmodi afflictiones non raucunde suscipit, non reluctanter admittit, non moesto tolerat, sed leniter, patienter hilariterque sustinet. Quemadmodum scilicet columba a compari suo aliunde deforis veniente atque ipsam zelante rostro forsitan unguibus lacerata nequam irascitur aut indignatur, sed pacata silet ac suffert, atque hæc ipsa sua mansuetudine et sustententia manifeste probat se in comparare nihil deliquisse, neque maritale unquam torum violasse; ita quoque quæ animæ Dei sponsa, corruptionem Domini patienter sustinens, et cræcem ejus amanter excipiens, palam indicat se sponso suo fidelem esse, illumque solum amare didicisse; quippe quæ non tunc tantum, cum dona recipit, verum etiam cum flagellis livet, tum vel maxime amore viget et charitate crescit, atque ab intima fiducia et familiaritate Dei minime discedit. Si ergo ad instar Jobi tenet te Dominus, ut apud alios tibi nomen justæ conciliet, et suo te amore dignum ostendat, ne ab hoste seductus in contrarium partem abeas, et ad injustitiam a justitia deflectas, Jobum imitare, qui a Domino ante tantationem laudatus, et probationis ergo pugnae expositus, post tantationem quoque Deum veracem prædicat, dum ei æque in adversis ac in prosperis gratias agit, et in utraque fortuna pariter benedicit. Similiter tu quoque fac, et ad tantationem prepara animum tuam, et viriliter sustine, et in adversis non minus quam in prosperis Deo gratias age, ne forte ad pugnam ut Deus in te glorificaretur ogressus, in ipso conflictu et tantationis articulo hosti cedens atque succumbens, non Deo gloriam, sed tibi ignominiam et mortem consciscas sempiternam. Quod si igitur tentari te patitur Dominus ut tua peccata puniat, resistas quoque necesse est; quod nisi feceris, tentatio ista nequam tibi cedet in pris-

tinorum satisfactionem delictorum ut poena, sed magis te fedabit ut culpa, quoniam balneo te inficis et lotionem contaminas, atque pecunia ad solutionem debitorum tibi data nova nomina contrahis, ac novas coemis obligationes. Nonne miserimus fuit filius ille prodigus qui, accepta paterna substantia quae ipsi contigerat, luxuriose vivendo illam dilapidavit? Atqui tentatio non minus quam consolatio substantia tua est, qua probe exercitatus ac probatus ac fidelis inventus, virtutem tolerantiam et perseverantiam lucrari atque eternum caeli regnum promereri debes; noli ergo illam negligenter prodigere, aut incassum tibi oblatam putare, quod utique facis, cum tentationi succumbis, et adversario tentanti minime resistis. Sin vero Dominus te tentet, ut virtutem tuam illustriorem efficiat, et pro ea tibi ampliorum caelestis praemii coronam retribuat, cave ne locum tuum deseras, aut certamini te subtrahas, neque ad modicum pugnae molestiam evitandam, requiem, gaudium et gloriam perpetuo duraturam amittas. Sic Moyses Aegyptiorum divitiis contemptis, et Christi improperum illis preposuit, quia aspicebat in remunerationem. David quoque inclinavit cor suum ad faciendas justificationes Domini propter retributionem. Sic etiam Issachar vidit requiem, quod esset bona, et terram, quod optima, et suppositit humerum suum ad portandum. Pari igitur et tu ratione oculos in eternam remunerationem intende, retributionem aspice, ac requiem tibi promissam contemplant, cujus consideratione excitatus, et super omnia Dei, qui te propter bonum tuum tentationi exposuit, amore succensus, ipsi soli placendi desiderio incitatus, exemplo Jobi fortiter dimica, inimici impetum frange, et in finem usque virilitate sustine, ut te supremus agnostheta fidelem inveniat, et cum S. Jobo in hac vita dono perfecta virtutis, in alia autem praemio eternitatis afficiat.

IN OMNIBUS HIS NON PECCAVIT JOB LABIIS SUIS. — Cum haec eadem verba superiori capite, vers. 22, explicata fuerint, hic tantum observa non absque gravi ratione iterum hoc loco illa repeti atque inculcari. Nam si recte expendatur signum, ex quo diabolus se factam Jobi sanctitatem, et mercenarium animum manifeste deprehensurum ac palam omnibus demonstraturum receperat, in solis illud verbis impatientiae consistebat, quae si vel semel a sancto viro demon extorsisset, procul dubio tanquam Jobi victor ipsimet Deo gloriabundus insultasset. Ut enim amplissimas Jobi laudes, quae ante primam luctam a Deo audiverat, obfuscarat, eorumdem an vero Jobo competenter, periculum fieri postulaverat dicens: « Tange cuncta quae possidet, nisi in faciem benedixerit tibi, » cap. 1, 11, ac si Deo diceret: Tu quidem Jobum esse justum ac sanctum praedicas, ac ego e contra minime veram ac sinceram, sed fictam ac mercenariam istiusmodi sanctitatem esse contendo, quae in prosperis duntaxat

se prodit, et in adversis non subsistit. Talem autem Jobi, quam tantopere laudas, sanctitatem esse, liquido constat ex verbis quae in adversitate prolaturus est, nam vix cum tanges, quin confestim verba blasphemiae atque impatientiae eructaturus sis. Trotina itaque, ad quam Jobi virtutem expendi demon voluit, non fuit alia quam verborum ejus in tribulatione, quam Deus adeo justum judicavit, ut ad veram servi sui sanctitatem manifestandam, quasi ex condiclo amplissimam demoni omnes Jobi facultates dissipandi licentiam concesserit, asserens ne vel sic Jobum aliquid impatientiae verbulum prolaturum. Cum igitur in primo illo conflictu victoria pro Jobo ac Deo stetisset, scriptor sacer illico subjunxit: « In omnibus his non peccavit Job labiis suis. » Quae verba ob eandem causam denuo post secundam pugnam jure merito iteravit, quia nimirum tota victoriae vis ac laus ex condiclo utriusque posita erat in prolatione verborum Jobi tempore afflictionis; quae si fuissent impatientiae aut indignationis, omnino fictitia et facta existimata fuisset Jobi justitia; sin vero, uti accidit, in adversis aequae ac in prosperis Dei laudes resonassent, Jobi virtus undequaque perfecta et solidissima censeretur, ac Deus in Jobo victor diaboli proclamaretur. Quod egregie more suo considerans Chrysostomus in homilia quae inscribitur: *Nemo leditur nisi a seipso*, ibidemque expendens diabolum sanctissimo viro substantiam omnem abstulisse non tam ut eum pauperem faceret, quam ut aliquid impatientiae verbulum ab eo extorqueret: « Sciebat, inquit, hunc rerum ordinem diabolus, nempe quod nemo leditur nisi a seipso; et ideo cum expellisset beatum Job, omnem substantiam ejus pessumdedit, non ut eum pauperem faceret, sed ut pro his dolens impium aliquem sermonem proferret in Deum. » Quare non immerito verba patientiae atque humilitatis ac resignationis in statu tribulationis prolata sunt veluti suprema in virtutis opere manus, atque ultimum coronamentum quo tota perfectionis ratio absolvitur et consummatur, adeo ut si hoc desit, vel ipsummet perfectionis opus futurum sit quodammodo imperfectum. Quemadmodum enim in statu quapiam admodum pulchra atque affabre facta, si postrema officinis manus desideraretur, atque ultima politura inscriptioque deficerent, tota reliqua ejus pulchritudo parum saperet, parumque delectaret, pari modo ac ratione quantavis quispiam sit virtute praeditus, summoque in Deum feratur amore, optimisque sit donorum caelestium ac divinarum habitibus gratularum exornatus, si tamen in tribulatione constitutus, verbis utatur impatientiae atque indignationis, erit quidem virtutis, ut Graeci Patres vocant, *ἡρώδης*, id est *stultus*, sed minime absoluta, nec undequaque perfecta, quippe in qua deficiat ac desideretur ultima politura prudensque

inscriptio, scilicet Angum usus conveniens, id quod optime locum citato S. Chrysostomus annotavit dicens: « Quemadmodum in simulacrorum crepidine statuarumque basi solet inscribi: Hic illeve posuit, ita hoc loco libri auctor, postquam justum simulacrum verbis absolvit, in crepidine hanc verbi inscriptionem reliquit: « In omnibus his non peccavit Job labiis suis. »

Haec est summa totius belli quod diabolus cum S. Jobo gessit, et ab eo victus campo cessit, omnibus testatum relinquens Jobum aequae in adversis atque in prosperis sincerum semper ac fidelem Dei cultorem et amicum existisse, et minime mercenarium, sed liberalem omnino pietatem exercuisse; sic autem postremo hoc praefilo omnes ejus vires exhaustae fuerunt, ut eas nunquam amplius adversus Jobum valuerit instaurare, atque ita maledicum ejus os obstructum fuit, ut apud Deum Jobo ultra detrudere non sit ausus. Unde illustris haec victoria et Deo gloriam et Jobo nomen immortalae ac diabolo ignominiam peperit sempiternam.

VERS. 11. IGITUR AUDIENTES TRES AMICI JOB OMNE MALUM QUOD ACCIDISSET EI, VENERUNT SINGULI DE LOCO SUO, ELIPHAZ THEMANITES ET BALDAD SUBITES ET SOPHAR NAAMATHITES : CONSIDERANT ENIM, UT PARITER VENIENTES VISITARENT EUM, ET CONSOLARENTUR. — Tres hos amicos Jobi reges fuisse patet ex titulo Septuaginta, qui sic habet: *Ελιφάζ ὁ Θεμανίτης Βασιλίτης, Βαλδὰδ ὁ Σαυβίτωνος, Σωφάρ Μιναιῶν Τυραννός, Σοφάρ Μιναιῶν Τυραννός*. Unde confirmatur Jobum quoque regem existisse, nam alioquin illi haudquaquam relicta regali ditione sua ex condiclo ad illum consolandum accessissent. Erat sane prestantissimum hoc officium, quod inter se condixerant, ut amicum arumnis maximis oppressum consolarentur, et simul viro calamitoso summoque necessarium, quandoquidem, ut Soerates aiebat: *Τὰς μὲν νοσήτων ἰατροὶ, τὰς δὲ ἀνάστων φιλανθρωπία ἐκπύουσι: Infirmis medicos, miseris autem amicos oportet adesse*. Est enim non exiguum miserorum levamentum, cum fidem amicorum et erga se benevolentiam agnoscent eo praesertim in tempore, cum alia omni consolatione nudi et intimis doloribus afflicti in aliena benignitate conquelescant. Nulla certe re magis vera cognoscitur amicitia, quam si temporibus iniquis amici adsint, juxta tritum illud apud Ciceronem: « Amicus certus in re incerta cernitur; » illudque Ovidii:

Sollicit ut solvum spectatur in ignibus aurum,
Tempore sic duro est inspicienda fides.

Hinc Chilum apud Laertium, lib. 1, cap. 14, dicitur solebat, promptus ad amicorum adversam fortunam, quam ad res secundas accurrendam; nam rebus prosperis advolant quilibet, etiam minus amici, at qui adsunt, cessante fortuna, hi vere sunt amici. Quamobrem prudenter monet

Ecclesiasticus cap. vi, 7: Si possides amicum, in tentatione posside eum; et ne facile credas et te ipsum. Est enim amicus secundum tempus suum, et non permanebit in die tribulationis, » etc. Mirum sane, ac prorsus iniustum, videre tres reges, propriis ditionibus relictis, ad amicum suum Jobum, bonis omnibus exutum, in afflictissimo illo statu visitandum et consolandum accurrere. Id quod suis momentis expendens et obstupescens Origenes, lib. III in Job: « Non erant, inquit, tales beati illi viri quales nunc profecto sunt homines, malevoli, ingrati; quicum bene est tui libet, tunc illi amici sunt, et sinceri atque puri esse videntur; cum cuilibet tribulatio advenit, tunc videlicet illi desunt, et despiciunt, et obliviscuntur. » Qui enim commodo gratia sunt amici, sublata submodi spe, deserunt amicitiam. Sed amicos secunde res parant, adverte probant. Unde Tarquinus Superbus jam exsol factus dixisse fertur, se tunc denique cognovisse quos habuisset amicos fidos, quos infidos, cum neutris gratiam referre posset. Cum igitur Job in summa sua afflictione a tribus potentissimis amicis fuerit visitatus, videri possit non omnino fuisse bonis omnibus spoliatus; nam, ut Ecclesiasticus ait: « Amico fideli nulla est comparatio; et non est digna ponderatio auri et argenti contra bonitatem fidei illius. » Unde etiam Soerates, omnium Graecorum sapientissimus, dicere solitus est nullam esse possessionem pretiosioris vero bonoque amico, nec aliunde plus fructus capi, itaque praepostere facere multos, qui pecuniam dispendium gravius ferunt quam amici iacturam, quique se beneficium perdidisse clamant gratis collatum, cum eo sibi conciliaverint amicum quovis luero potiorum. « Amicus enim, ut Xenophon aiebat, est desiderabile nomen, homo vix apparens, infelicitatis refugium, vix inveniendum possessio, secretorum receptor, indeficinis quies, amanda felicitas. » Sed, eheu! quae Jobi erat longo maxima infelicitas illi, ipsi amici, qui ad ipsum in afflictissimo illo statu consolandum accesserant, nescio quo malo de sententia deducti, non tantum dolorem ejus non abstererant aut levaverunt, sed potius refricarent et exacerbarent; fortassis diabolo singulari astu, in quo reliquam spem victoriae suae collocarat, illis illudente, et ad hoc instigante, ut nihil intentatum relinquere, quo impatienti aliquod verbulum ex sanctissimi viri ore extorqueret. Unde eleganter D. Gregorius, lib. III *Moralium*, cap. 119, cum amicis illis vita comparat, quae sepe numero, ut incautos decipiant, se virtutes esse mentiuntur. Quemadmodum enim tres illi amici ad Jobum, ut eum in afflictione summa constitutum consolarentur, accedentes, haudquaquam ipsum sunt consolati, sed dolorem ejus novis doloribus accumularent, atque corporeas afflictiones graviorem mentis vexationibus exulcerarent, sic etiam vita, non absimili astu amicorum, id est virtutum, se

Nulla possessio pretiosior vero amico.

Demon plene victus.

Temporibus adversis vera amicitia.

vestimentis contegunt, et quasi ad nos sustentandos ac roborandos accedunt, cum tamen ad animum omni gratia spiritali spoliandum et occidendum adveniant. Ceterum, quid hi amici Job in primo congressu egerint, consideremus.

vers. 11. 12. CUMQUE ELEVASSENT PROCULO OCELOS SUOS, NON COGNOVERUNT EUM, ET EXCLAMANTES PLOBAVERUNT, SCISSISQUE VESTIBUS SPARSERUNT PULVEREM SUPER CAPUT SUUM IN COELEM. — Describitur hoc loco gestus admirationis ac doloris, quem amici illi reges ad primum Jobi, plagis horrendis cooperiti, atque in sterquilinio sedentis, aspectum attoniti ediderunt. Sed in primis spectanda verba: « Non cognoverunt eum. » Quippe cognoverant Jobum opulentum et principem; non cognoscebant inopem et calamitosum hominem. Non enim est idemmet qui fuerat rex, et qui eruminosus et pauper est: alius est quem felicitas exehit, et quem fortuna deprimit. Etsi enim homo semper sit homo, non tamen in quavis fortuna idem homo est. Mutat homo cum honore formam, neque in prospera fortuna eundem illum invenies. Non enim qui privatus fuerat, ille idem est qui ad honores ascendit, et contra: alius est, quamvis perseveret in eadem natura. Honores mutant mores, imo et personam. Alia persona mox est sub eodem nomine. Unde non mirandum, si amici illi quondam Jobi eum non cognoscebant jam eruminosum, quem paulo ante florentem viderant. Ceterum, qua admirationis ac doloris planctusque signa ediderint, contemplerur: « Scissis, inquit, vestibus sparserunt pulverem super caput; » ac scindere quidem vestimenta doloris esse significationem superiori capite, ad vers. 20, annotavimus. Eandem quoque significationem habet illa pulveris supra caput aspersio, quam etiam in *Threnis* suis describit Jeremias, cap. II, 10, dicens: « Sederunt in terra, confecerunt sones filiae Sion, consperserunt cinere capita sua; accineli sunt cilicili, » etc. Iisdem igitur gestibus tres illi reges usi sunt ad vehementem suum stuporem ac dolorem in amici calamitate declarandum, et ad se aliquo tenus afflicti moribus conformandum. Prudentissimum sane erat et humanitatis plenum hoc eorum consilium, et aptissimum consolationem auspicandi principium, nisi illud postmodum, necio quo spiritu instigati, aculeatis suis increpationibus vitassent. Nihil enim ad dolorem alicujus alleviandum aut mitigandum accommodatus quam similem illi fieri ac luce. His gestus habitumque assumere, et sic quodammodo doloris partem in se transferre, mororemque cum amico dividere ac dimidiare. Nam, ut recte docet Cicero, lib. V *Tusculan.*, haec sunt officia consolantium tollere aegritudinem funibus, aut dare, aut detrahare quamplurimum, aut suppressere, nec pati manere longius, aut ad aliam traducere. Omnibus nempe modis fulerendi sunt qui corrunt, nec coherere possunt propter magnitudinem aegritudinis. Consolatorum ergo partes subituri tres illi

reges, primum et ante omnia condolentium gestus habitumque induunt, « et exclamantes plobraverunt, scissisque vestibus sparserunt pulverem super caput suum, » etc. Quod magno iudicio accurate expendens Origenes, lib. III *in Job*, annotavit illos eo consilio hoc fecisse, ut ejus factum imitando summum aegro consolationem, et quem poterant maximum honorem exhiberent. Quasi dicerent: « Quae fecisti, o Job, facimus, et quae gessisti gerimus: vestimenta nostra scindimus, et terram supra capita nostra spargimus. Sic namque et tu fecisti ante paululum, o Job; utnam ceteros dolores tuos tecum dividere possemus! » Hac sane condolentia nullo magis Jobum honorarunt et consolati sunt, quam si verbis tantum, etsi magnificentis, intimum doloris sui sensum expressissent. Non enim dolorem alicuius recte consolator subleat, nisi simul eum eo etiam doleat, quemadmodum ferrum cum alio ferro (ut S. Gregorius ait) non bene coheret, nisi utrumque igne mollescat, Ita nimirum Christus quoque lacrymatus fuit, *Joa.* XI, 35, ubi Mariam fratris sui Lazari mortem deplorare vidit, et Apostolus monet nos, *Rom.* XII, 15, « flere cum flentibus. » Quae condolendi atque collacrymandi ratio in consolando plurimum valet.

13. ET SEDERUNT CUM EO IN TERRA SEPTEM DIEBUS ET SEPTEN NOCTIBUS, ET NEMO LOQUEBATUR ET VERBUM: VIDEBANT ENIM DOLOREM ESSE VEREMENTEM. — Iste motus quoque sedendi in terra solum apud veteres lugentibus fuisse proprium ac familiarem, tam ex hoc loco quam ex secundo *Threnorum* versu decimo paulo ante citato, alisque Scripturae locis manifeste colligitur. Quomodo autem tres illi amici septem integros dies apud Jobum in silentio ac mœnore considerando transegerint, diversimodo explicant auctores. Ac Origenes quidem ait Jobum in adventu amicorum a sterquilinio surrexisse, et in domum ac civitatem suam se recepisse, ut tantos hospites pro dignitate honesto saltem loco exciperet, ibidemque septem integros dies, divina illos virtute sustentante, sine cibo et potu exegisse. Verum hoc Olympiodorus, quem D. Thomas, Lyranus, Cajetanus, alique passim sequuntur, minime probatur: ejus verba, quibus in *Catena* nodum hunc solvit, sunt hujusmodi: « Non dicit Scriptura totos septem dies totasque septem noctes illi assedissee amicos: perspicuum igitur est eos, ubi magnam diei partem assedissee, discedere solitos ad necessaria munera conficienda, ac rursus redeuntes ad nullam noctem sessitavisse; deinde abiisse, tum de mane ad eundem revertisse: id quod certissimum summeque dolentium amicorum proprium est. Quotidiani vero sermonis consuetudinem complexa Scriptura simpliciter pronuntiavit septem illos dies septemque noctes propter eum sedisse. Nam cum Jacob ait annos quatuordecim servivisse et diei aestu exustum esse, ac noctis glacie obriguisse, an idcirco nunquam sub tectum conde-

bat? nullam toto illo tempore quietis partem capiebat? Hæc ergo velle ad calculos revocare ridiculum est. Scriptura enim, ut dixi, a sermone familiari non recedit. » Sic ille. Septem igitur dies totidemque noctes amico suo assedissee dicuntur, quia nimirum totum illud tempus sive diurnum, sive nocturnum, luctui presitatum, legitime impenderunt, quod ex consuetudine ab illis impendi solet qui alios in suo dolore consolantur, juxta illud *Ecclesiast.* cap. XXII, 13: « Luctus mortui septem dies. » Quo dierum spatio Jacobo quondam parentatum legimus. Neque enim vero simile est continuum illud tempus ita dolori ac luctui totum fuisse impensum, ut sine ulla intermissione toto illo tempore tres amici Jobi continenter assedissee, quia hoc nimis molestum accidisset tum amicis, qui gravem illum halitum et teterrimum foetorem, quem corpus Jobi in saniem resolutum, et tot ulceribus purulentum jugiter exhalabat, tanto tempore sustinere, aut ferre nullo modo potuissent; tum etiam fortasse multo magis ipsimet Jobo, qui suum lugendo et ejulando consolari dolorem in amicorum oculis sine pudore non poterat. Deinde parum credibile videtur, amicos illos reges totum illud septendecimale tempus jejuniis transexisse. Nam in loco tam fetenti ac sordido, in ipsomet Jobi teterrimum mephitim exhalantis conspectu quis vel in extrema fame stomacho nauseante cibos sumere potuisset? Jobum autem una cum illis in domum suam concessisse, ut ipsos honesto hospitio exciperet, gratis ab Origene dicitur, cum nullum omnino habeat in

Scripturis fundamentum, præterquam quod ipsemet Job in isto statu tam calamitoso ad istiusmodi munus tractandi tales pro dignitate hospites prorsus ineptus censeretur. Probabilissimum itaque videretur, et in re incerta maxime vero simile, ipsos statis quotidie temporibus ad Jobum extra civitatem in sterquilinio sedentem accessisse, ad tam triste illud et insolitum spectaculum cum stupore contemplandum, eique externis mœstitiæ signis condolendum (uti textus Scripturæ non obscure insinuat), dolorisque magnitudinem veluti attonitos silentio monstrasse, tacite significantes majorem longe Jobi dolorem existere quam ut verbis illi possit. Quemadmodum enim medici (inquit Plutareus) in vehementi fluxu pituitæ non statim succurrunt pharmaciis, sed foris admoveant quod tempore concoquat humorem, ac tum medentur, ita in recenti dolore tacendum, donec tempore mitior admittat consolationem. Quod autem hanc postmodum non satis aptam et Jobo accommodatam attulerint (cum Origenes, lib. III, Olympiodorus in *Catena*, S. Gregorius in *Prefatione in Job* cap. V, alique Patres passim doceant ipsos fuisse viros sanctos et cordatos, utpote sanctissimi hominis amico familiares), existimo non tam malitie quam ignorantie ipsorum tribuendum, quia communi illius temporis opinione decepti existimabant tantas penas nulli a Deo nisi ob gravia scelera irrogari. Sed de his postea pluribus. Nunc ad sequens caput transeamus, ut post diuturnum silentium sanctissimæ Jobi oracula percipiamus.

CAPUT TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Job, lazaris natura habentis, maledicti diei natiuitatis suæ, presentique vite, ostendens mortalium miseriam, et a quot malis liberatur qui hac luce statim privatus est.

1. Post hæc aperuit Job os suum, et maledixit diei suo, 2. et locutus est. 3. Preat dies in qua natus sum, et nox in qua dictum est: Conceptus est homo. 4. Dies ille vertatur in tenebras, et umbra mortis; occupet eum caligo. 5. Noctem illam tenebrosam turbo possideat, non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus. 6. Sit nox illa solitaria, nec laude digna: 7. maledicant ei qui maledicunt diei, qui parati sunt suscitare Leviathan; 8. obtenebrentur stellæ caliginæ ejus: expectet lucem et non videat, nec ortum surgentis auroræ. 9. Quia non conclusit ostia ventris, qui portavit me, nec abstulit mala ab oculis meis. 10. Quare non in vulva mortuus sum, egressus ex utero non statim perii? 11. Quare exceptus genibus? cur lactatus uberibus? 12. Nunc enim dormiens silerem, et somno meo requiescerem: 13. cum regibus et consulibus terræ, qui ædificant sibi solitudines: 14. aut cum principibus, qui possident aurum, et replent domos suas argento: 15. aut sicut abortivum absconditum non subsisterem, vel qui concepti non

Condo-
lentia
quantum
ad
allevian-
dam
doloris
causas.

vers. 11.

Quomodo
septem
dies et
tres
amici
Job
transe-
gerunt